

1. November 2018

UKA2018/21

Uunga siunnersuut: Nuummi aamma Ilulissani nunanit tamalaanit mittarfiit kiisalu Qaqortumi nunap immikkoortuani mittarfiup sananeqarnissaannut, ingerlanneqarnissaannut aningaasalersorneqarnissaannullu killiliussatut piumasaqaatit pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. xx, xx. xxx 2018-imeersoq.

(Ineqarnermut Attaveqaatigiinnermullu Naalackersuisoq)

Nuummi aamma Ilulissani nunanit tamalaanit mittarfiit kiisalu Qaqortumi nunap immikkoortuani mittarfiup sananeqarnissaannut, ingerlanneqarnissaannut aningaasalersorneqarnissaannullu killiliussatut piumasaqaatit pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. xx, xx. xxx 2018-imeersoq pillugu aappasaaneerinninnissamut Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Ataatsimiititaliap isumaliutissiissutaa Siumumiit, Atassummiit Nunatta Qitornaaniillu imaattumik oqaaseqarfigis-savarput.

Naalackersuisooqatigiit partiiviniit anguniakkatta pingaartut ilagilluinnarpaat Nunatsinni aqqissugaanikkut aqqissuussilluarsimanissarput, taamaalilluta angallannikkut aqqissugaaneq innuttaasunut avataaniillu tikeraartunut pisariinnerusoq, sukkanerusoq imminullu akilersinnaanerusoq pilersinneqarsinnaaqqullugu.

Inuiaqatigiit angisuumik anguniagallit angisuumik eqqarsarsinnaassutsimut tunuarsimaan-ngitsuupput. Inuiaqatigiit imminut napatittut imminut napatinnerulernernissamut aqutissanik nassaarniarlutik anguniagaqartuupput. Inuiaqatigiit nunangisap periarfissaanik takunnissinnaasut tassaapput nunap tunniussinnaasai tunngavigalugit atorluaallutik inerisaasut.

Nalungilarput nunarput isorartoorsuummat inoqarfiit akornanni imaalitsiaannaq apuutipallattoqar-sinnaasarata, tassami nunani allanisut inoqarfiit akornanni aqqusineqanngilagut taamaalilluta inunnik angallassinikkut usinillu assartuinikkut taamaallaat imaatigut silaannakkulluunniit ingerlatsinissamut periarfissaqarluta.

Taamaammat Siumumiit partiinit allanit taparserneqartarluta 2014-imiilli Kalaallit Nunatta oqaluttuarisaanerani sanaartornerit ingerlanneqartut annersassaat ilungersuutiguarparput Nunatsinni angallannikkut aqqissugaanerup nutaamik aqqissuunnissaa, mittarfissuit nutaat Nuummi Ilulissani Qaqortumilu sanaartornissaat aammalu illoqarfinni mikinerni suli mittarfeqanngitsuni mittarfiit naleqquttut sanaartornissaat. Taamaaliornikkut nunatsinni sutigit tamatigut inuussutissarsiornikkut ineriartornitsinni ingerlaqqinniassagatta minnerunngitsumik takornariaqarnerup inuussutissarsiutaanerata annertusarnissaanut taamaalilluta Nunatsinni aningaasarsiornermi aalisarnerinnagajavimmik isumalluuteqarnerput allanik tapertaqartilissagatsigu. Naatsumik oqaatigalugu angallannikkut ingerlalluarsinnaasumik aqqissuussineq aamma inuussutissarsiutit ingerlalluarnerannik kinguneqartussaavoq.

Kalaallit Nunatsinni silaannakkut angallanneq pingaarutilerujussuuvoq, taamaattoqanngippammi inuiaqatigiit attaveqaatigiinnikkut atugarisaat allarlunarmik tunngaveqassagaluarmata.

1998-miit 2007 tungaanut illoqarfinni arfineq marlunni mittarfiiit sanaartorneqarput ullumikkullu taakku tamarmik inuiaqatigiinnut qanoq pingaaruteqartigisut nalunngilarput. Tamatta eqqaamallu- arparput taamanikkut 1990-kkut naajartorneranni Inatsisartuni oqallittarnerit aamma sakkortuumik ingerlanneqartartut, aamma tupinnanngilaq inatsisartuni ilaasortat partiillumi assigiinngitsunik isumaqartarmata, ilaat isumaqataasut ilaat isumaqataannngitsut. Kisianni tassa qujanartumik amerlanerussuteqartut isumaat malinneqartarpoq aalajangiunneqartarlunilu. Aamma matumani taamaattoqarumaartoq takusinnaavarput.

Naalakkersuisooqatigiit partiiviniit takusinnaavarput Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Ataatsimiititaliaq inatsisissatut siunnersuutip aappassaaneeraneqarnissaanut isumaliutissiissusio- rnerminni annertuumik suliaqarsimasut aammalu paaseqqissaagassat pillugit tusarniaanernik annertuumik ingerlatsisarsimasut. Aap soorunami pisariaqarpoq paasinneqqissaarinissaq minnerunngitsumik silaannakkut angallannikkut allannguinnissaq annertoq pineqarmat, aammalu Nunatta oqaluttuarisaanerani sanaartornerit ullumikkumut annersassaat pineqarmat.

Naalakkersuisooqatigiit partiiviniit isumaqarpugut Nuummi Ilulissani Qaqortumilu mittarfissuit sananeqarnerisigut Nunatsinni silaannakkut angallanneq pisariillisarneqassasoq, aammalu nunatsinniit nunanut allanut angalasarneq annertuumik eqaallisarneqarluni pisariillisarneqassasoq. Tassami Nunatta avannaaniit, nunatta qeqqaniit, nunattalu kujataaniit toqqaannartumik angallanneq ingerlanneqarsinnaasalissammat innuttaasunut tamanut avataaniillu Nunatsinnut angalasunut pisariillisaaviumik aammalu qularnanngitsumik angallannikkut unamilleqatigiinneq ingerlalluarpat angallannermik aamma akikillisaanermik kinguneqartussamik ingerlatsisoqarsinnaa-lissammat.

Naalakkersuisooqatigiit Partiiviniit erseqqissumik oqaatigissuarput Kangerlussuup Narsarsuulluunniit matunissaat anguniangisaannaratsigu, matumuunalu aalajangiinnissaq pisussaaffiliissaaq Kangerlus- suup Narsarsuullu siunissaat pillugu ersarissumik anguniaqartumillu Namminersorlutik Oqartussat Kommuunillu peqatigiillutik siunnerfeqaqatigiinissaannik.

Kangerlussuaq inuussutissarsiutitigut ineriartortitsiviunissamut periarfissarpassuaqarpoq aamma soorunami nunatsinnut tamarmut iluaqutaasussanik. Tamakkuli anguniakkat peqqissaartumik suliaralugit komuunimiit ingerlanneqartut Siumumiit ilisimaaraarput, aammalu soorunami qitiusumiit suliat ingerlanneqartussaasut ingerlanneqarnerat aamma ilisimaaralutigu. Tamakku tamaasa eqqarsaatigalugit Siumumiit qujarullugu iluarisimaarparput Aningasaqarnermut Akileraartarnermullu Ataatsimiititaliaq ilaasortat amerlanerussuteqartut tassa Siumukku Demokraatillu inassutigimmasuk Kommuuni suleqatigalugu Sisimiuniit Kangerlussuarmut angallannerup pitsaanerpaap aqqusinissap sulissutigineqarnera ingerlaqqissasoq. Aqqusinniornikkummi aamma inuussutissarsiornikkut periarfissarpassuit ammaananeqartussaammata.

Narsarsuup siunissami qanoq atorneqarnissaa pillugu eqqarsaaterpassuit aniatinneqartareerput, ilaatigut allaat naggorissaanermut ilinniarfinngorsinnaanera naatitsivissuannngorsinnaanera eqqartorneqartarlutik. Ilaami aamma takornariartarfissuurtut suli inerisarneqarsinnaavoq. Aammalu eqqartorneqartuarpoq Narsarsuarmiit Narsamut aqqusinniorneq naammassineqartariaqartoq. Tamakkuupput siunnerfeqaqatigiiniissami isummorsornermut ilaasariaqartut.

Mittarfissuit nunatta immikkoortui avammut ammassavaat

Nunarsuarput angisuupilussuartut takorloortarparput. Ukiut atorpagut teknikkip sukkasuumik ineriartornerata kinguneranik nunarsuarmiooqataaneq aatsaat taama periarfissaqartigilersimavoq aammalu pingaaruteqartigilersimalluni. Taamaattumik nunatta nunarsuarmiooqataanerunissaa Naalakkersuisooqatigiit Partiiviniit anguniagaraarput, tamatumunnga mittarfissuarnik pilersitsineq iluaqutaalluinnassasoq qularinnginnatsigu oqaatigissavarput.

Takorlooruk qanoq nuanneq ingerlaginnartumik nunanut sanilerisatsinnut europamut allanullumi ingerlasinnaasalerutta. Kinguaagummi eqeeriartupiloortut takuagut, aammami nunarsuatsinni nunarpassuarnit paasissutissat aasinnaasagut pitsaasut, nunatta namminiilivinnissaanut, iluaqutigilluarsinnaasavut inuusuttatta periarfissarilissavaat.

Tulluusimaarpugut manna siunnersuut nunarsuatsinni uummaarissumik eqqumaffigineqarluni malinnaaffigineqarmat. Tassami nunavissuarniit arfineq marluusuniit nunatta niueqatiginnissaa kissaatigineqarpoq aammalumi nunarsuarmi inuppasuit nunatsinnut toqqaannarnerusumik takornariarsinnaalernissaminnut qilanaartut ilisimaarilereerpavut. Soormi nunavissuaq ataasiinnaq Danmarkikkooluta ingerlaarfiguassavarput?

Upperaarput aalisakkanik tunisassiatta toqqaanaq timmisartumik assartorneqarlutik nalitoorsuullutik nunanut allanut tunineqarsinnaalernissaat. Taakkumi nunatsinni inuttaasunut tamanut iluaqutaassapput aningaasarsiornikkut annertuumik sunniuteqarlutik. Qanoq nuanneq Amerikamut aalisakkanik nutaarluinnarnik niuerneq aallartissinnaappat. Aamma takorloortigu lgalikumi takornariaqarnermik inuuniutillit nunaqarfinnguaq inerisaraat.

Nuummi Ilulissanilu Mittarfissuit sanaartorneqarnissaanut aningaasalersuinissaq aammalu Qaqortumi nunap immikkoortuani mittarfiliornissaq pillugit saqqummiunneqartoq Nunarput ilorraata tungaanut alloriaqqissappat pinngitsoorneqarsinnaanngitsutut isigigatsigu Naalakkersuisooqatigiit partiiviniit tamakkiisumik taperserparput.

Naalakkersuisooqatigiit Partiiviniit Naalakkersuisut siulittaasuat Kim Kielsen qutsavigaarput nersuualarlugulu mittarfissuit aningaasalersorneqarnissaanut danskit Naalagaaffiata peqataanissaa pillugu aammalu nunatsinni inuussutissarsiutitigit siuarsaanissamut naalagaaffiup aningaasaliissuteqarnissaa pillugu qallunaat Naalakkersuisuisa siulittaasuannut statsministerimut Lars Løkke Rasmussen-imut naalagaaffiup mittarfissuit sanaartornissaanut 1,6 mia.kr. angullugit pisussaaffilerneqarnisaanut isumaqatigiissuteqarnera pillugu, aammalu 200 mio.kr. angullugit nunatsinni inuussutissarsiornikkut ineriartortitsinissamut atugassanik isumaqatigiissuteqarluni, tassa imaappoq katillugit 1,8 mio.kr.-inik aningasartalimmik Kim isumaqatigiissuteqarpoq. Taamatut angusaqarneq takutitsivoq Kalaallit Danskillu pimoorussillutik isumaqatigiillutik annertuumik angusaqarsinnaasut, tamannalumi aatsaat anguneqarsinnaavoq tatigeqatigiilluni suleqatigiissinnaagaanni. Naalakkersuisut siulittaasuat Kim Kielsen qujanaq Naalakkersuisutit peqatigalugit sulilluarsimagassi.

Naalakkersuisooqatigiit Partiiviniit erseqqissaatigissuarput Mittarfissuarnik pilersitsinissaq isumaqatigiissutigineqarluni sanaartortoqarpat nunatsinni takornariaqarnermik siuariarneq annertoq pisussanngussamat, aammalu illoqarfinni pineqartuni unnuisarfeqarnermik sanaartornerit annertuut ingerlanneqartussaallutik, tamakkulu pillugit Kommuuneqarfiit pineqartut maannakkumut piareersimalluarlutik annertuumik suliniuteqareersut nalunngilarput.

Taamaattumik sanaartorneq mittarfiinnarniinngilaq aamma Hotel-lit allallu unnuisarfiit namminersortunit sanaartorneqartussaassapput aamma siunissami aningaasarsiornitsinnut annertuumnik iluaqusiisussamik.

Nalilersuineq annertoq ingerlatereerlugu Naalackersuisooqatigiit Partiivisa erseqqissassavaat isumaqaramik, tassa maannakkut aalajangiinissamut piffissanngortoq, makkulu inassuteqaatigalugit.:

- Qaqortumi mittarfissaq sananeqassaaq – 1500 m
- Ilulissani mittarfissuaq pilersinneqassaaq – 2200 m
- Nuummi mittarfissuaq pilersinneqassaaq – 2200 m

Tasiilami, Uummannami, Qeqertarsuarmi, Qasigianguani, Kangaatsiami, Narsami, Nanortalimmi Ittoqqortoormiinilu suluusalinnut mikinerusunik mittarfiliortoqarnissaanut misissueqqissaarnerit ingerlateqqinneqassasut pilersaarusoqqaarnerillu aallartinneqarlutik.

Naalackersuisooqatigiit partiivisa ilisimaaraat Kangerlussuaq nukissiuuteqarnikkut, aatsitassar-siornikkut, takornariaqarnikkut allarpassuartigullu ingerlatsivissatut periarfissarpassuaqartoq, taamaammat Naalackersuisooqatigiit partiivisa Naalackersuisut Qeqqatalu Kommuunia kaammattorpaat Kangerlussuup siunissaa pillugu nuannersumik periarfissarpassuarnik atorluaasussamik pilersaarusoqatigeeqqullugit, inuiaqatigiinnut tamanut iluaqutaasussamik.

Naalackersuisooqatigiit Partiivisa siunnerfigaat Sisimiut Kangerlussuullu akornanni aqqusinissap pilersinnissaa pillugu Qeqqata Kommuunia suleqatigineqassasooq aamma Sisimiut Kangerlussuullu akornanni angallanikkut tungaviummik aqqissugaanerup pitsaanerpaamik aqqiissuteqarfiginissaa pillugu suliat ingerlanneqassasut.

Naalackersuisooqatigiit partiivi¹sa Naalackersuisunut kaammattuutigaat Narsarsuup siunissaa pillugu Kommuuni suleqatigalugu siunnerfeqarluartumik pilersaarusoqqaarnerillu.

Nunatta oqaluttuarisaanerani Sanaartornerit annersassaasut pillugu, tassa Nuummi aamma Ilulissani nunanit tamalaanit mittarfiit kiisalu Qaqortumi nunap immikkoortuani mittarfiup sananeqarnissaannut, ingerlanneqarnissaannut aningaasalersorneqarnissaannullu killiliussatut piumasaqaatit pillugit Inatsisartut inatsissaattut siunnersuutip aappassaaneernejarnanarut Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Ataatsimiititaliap isumaliutissiisutaani amerlanerussuteqartut Siumukkat Demokraatillu inassuteqaataat Inatsisartuni Siumut, Atassutip Nunattalu qitornaasa akuersissutigaat, Inatsissatullu siunnersuutip taamatut isikkoqarluni pingajussaaneernejarnissaa inassutigalugu.

Naalackersuisooqatigiit Partiivi sinnerlugit
Karl-Kristian Kruse, Siumut